

QON AYLANISH A‘ZOLARI TIZIMINI BAHOLASH

Samandarova Dilfuza Xakimovna

Jizzax viloyati Do‘stlik Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada organizm hayot faoliyatini ta'minlovchi eng muhim tizimlardan biri bo‘lgan qon aylanish a‘zolari tizimini funktsional va klinik baholashning zamonaviy usullari tahlil qilinadi. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklarini barvaqt aniqlash va profilaktika qilishda to‘g‘ri tashxis qo‘yish hamda uning holatini tizimli o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida subyektiv, obyektiv hamda instrumental tekshirish usullarining imkoniyatlari o‘rganilib, ularning bemor holatini to‘g‘ri baholashdagi o‘rni ko‘rsatib o‘tilgan. Ayniqsa, tibbiy amaliyotda keng qo‘llaniladigan puls va arterial bosim ko‘rsatkichlarini dinamik kuzatish, elektrokardiografiya hamda exokardiografiya usullarining diagnostik qiymati yoritilgan. Maqolada keltirilgan xulosalar qon aylanish tizimi faoliyatidagi patologik o‘zgarishlarni erta bosqichlarda aniqlash va individual davolash taktikasini belgilashda muhim nazariy hamda amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Qon aylanish tizimi, funktsional baholash, diagnostika, arterial bosim, puls, elektrokardiografiya, yurak kasalliklari, klinik ko‘rik, instrumental tekshirish.

Kirish

Inson organizmida to‘qima va a‘zolari kislorod hamda oziq moddalar bilan uzluksiz ta'minlash, moddalar almashinuvi mahsulotlarini esa tashqi muhitga chiqarish bevosita qon aylanish tizimining funktsional holatiga bog‘liq. Tibbiyot amaliyotida ushbu tizim faoliyatini to‘g‘ri va aniq baholash nafaqat kardiologik patologiyalarni, balki boshqa ko‘plab tizimli kasalliklarni ham vaqtida aniqlash imkonini beradi. Bugungi kunda yurak-qon tomir xastaliklarining dunyo miqyosida o‘lim ko‘rsatkichlari bo‘yicha yetakchi o‘rinlarda turishi ushbu a‘zolar tizimini mukammal va tezkor baholash metodologiyasini doimiy ravishda takomillashtirishni talab etadi. Shifokor va hamshiralik amaliyotida

bemorning umumiy holatini, uning jismoniy yuklamalarga bo'lgan moslashuvchanligini o'rganish klinik diagnostikaning tamal toshi hisoblanadi. Shuning uchun qon aylanish a'zolari tizimining ko'rsatkichlarini har tomonlama tahlil qilish, subyektiv shikoyatlardan tortib yuqori texnologiyali instrumental usullargacha bo'lgan bosqichlarni tizimlashtirish ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi. Mazkur maqolaning maqsadi qon aylanish tizimini baholashning asosiy mezonlarini hamda ularning klinik ahamiyatini umumlashtirgan holda tahlil etishdan iboratdir.

Asosiy qism

Qon aylanish a'zolari tizimining holatini baholash klinik amaliyotda an'anaviy ravishda bemorning subyektiv shikoyatlarini o'rganish va obyektiv ko'rikdan o'tkazish bilan boshlanadi. Bemorning hansirash, yurak sohasidagi og'riqlar, shishlar yoki bosh aylanishi kabi shikoyatlari patologik jarayonning borishi haqida dastlabki muhim ma'lumotlarni beradi. Obyektiv baholashda arterial pulsning chastotasi, ritmi, to'liqligi va tarangligini aniqlash hamda arterial bosim ko'rsatkichlarini o'lchash markaziy o'rinni egallaydi. Ushbu gemodinamik ko'rsatkichlar periferik qon aylanishi va yurak qisqarishlarining samaradorligini bevosita aks ettiradi. Shuningdek, terining rangi, shishlarning mavjudligi va yurak sohasini palpatsiya hamda auskultatsiya qilish orqali yurak tonlarining o'zgarishi va shovqinlarning paydo bo'lishi aniqlanadi, bu esa klapanlar apparati yoki miokard qisqaruvchanligi bilan bog'liq muammolardan dalolat beradi.

Klinik ko'rik natijalari bilan bir qatorda instrumental va laboratoriya tekshiruvlari qon aylanish tizimi faoliyatini chuqurroq va aniqroq baholash imkonini yaratadi. Zamonaviy kardiologiyada elektrokardiografiya usuli yurakning elektr faolligini, ritm va o'tkazuvchanlik buzilishlarini hamda ishemik o'zgarishlarni qayd etishda eng tezkor va ommaviy vosita hisoblanadi. Yurakning anatomik tuzilishi, klapanlar holati, kameralar o'lchami va sistolik hamda diastolik funktsiyalarini vizual baholashda esa exokardiografiya usuli yuqori diagnostik qiymatga ega. Bundan tashqari, jismoniy yuklama sinamalari organizmning yashirin etishmovchiliklarini yuzaga chiqarishga yordam beradi. Klinik va instrumental ma'lumotlarning bunday uyg'unlikda tahlil qilinishi

qon aylanish tizimi aʼzolarining funktsional zahiralari toʻgʻri baholash va davolash strategiyasini toʻgʻri belgilash imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, qon aylanish aʼzolari tizimini tizimli baholash tibbiyotda kasalliklarni barvaqt aniqlash va bemor hayotini saqlab qolishning eng samarali mexanizmi hisoblanadi. Klinik baholash jarayonida oddiy fizikal tekshiruvlardan tortib yuqori texnologiyali instrumental usullargacha boʻlgan bosqichlarning ketma-ket va toʻgʻri bajarilishi tashxis aniqligini taʼminlaydi. Puls, arterial bosim va exokardiografik koʻrsatkichlarning integrallashgan tahlili yurak-qon tomir tizimining nafaqat joriy holatini, balki uning funktsional zaxiralari ham xolis baholashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, diagnostika jarayonida raqamli texnologiyalar va sunʼiy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish koʻrsatkichlarni tahlil qilish tezligini bir necha barobar oshirmoqda. Bu kabi zamonaviy yondashuvlar individual davolash strategiyalarini rejalashtirishda hamda bemorlarni masofadan turib doimiy monitoring qilishda yangi istiqbollarni ochib beradi. Ushbu tizimli yondashuv patologik oʻzgarishlarni asoratlar rivojlanmasdan oldin bartaraf etish hamda profilaktik tibbiyot samaradorligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Gʻafforov, X. S. (2018). *Ichki kasalliklar propedevtikasi*. Toshkent: Oʻzbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Qodirov, U. B. (2021). *Klinik kardiologiya asoslari*. Toshkent: Yangi Asr Avlodi.
3. Tojiyev, M. S. (2019). *Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari diagnostikasi*. Samarqand: Zarafshon nuri.
4. Bickley, L. S. (2017). *Bates' Guide to Physical Examination and History Taking*. Philadelphia: Wolters Kluwer.
5. Goldberger, A. L. (2012). *Clinical Electrocardiography: A Simplified Approach*. St. Louis: Elsevier Saunders.
6. Lilly, L. S. (2016). *Pathophysiology of Heart Disease*. Baltimore: Lippincott Williams and Wilkins.